

Mankisennevan linnust selvitys
Vapo Oy Energia

Mankisennevan linnustoselvitys

Juha Parviainen, FM

SISÄLTÖ

1	JOHDANTO	1
2	LASKENTAMENETELMÄT	1
2.1	LINJALASKENTA.....	1
2.2	KARTOITUSLASKENTA	2
3	TULOKSET	2
4	YHTEENVETO	4
5	KIRJALLISUUS	4

Liitteet

- Liite 1: Mankisennevan linnustoselvityksen linjalaskentalinjat sekä kartoitetut alueet (1:20 000)
- Liite 2: Suojelullisesti merkittävien lajien havaintojen sijoittuminen Mankisennevalla (1: 20 000)
- Liite 3: Mankisennevan linjalaskennan perustulokset sekä linnuston suojelullinen arvo Mikkola-Roosin (1996) esittämään laskentatapaan perustuen

1 JOHDANTO

Mankisenneva on Rantsilan kunnassa sijaitseva, pinta-alaltaan 935 ha kokoinen suo josta Vapo Oy:n hallinnassa on noin 460 ha. Turvetuotantoa varten alueesta on sarkaojitettu 250 ha. Lisäksi alueesta on metsäojitettu noin 100 ha. Vapo Oy:n hallinnassa olevan alueen itäosan luonnontilainen reuna-alue on varattu pintavalutuskentäksi. Suon sarkaojitetut keskiosat ovat pääosin kuivunutta, mätäspintaista heinikkoa. Puusto koostuu lähinnä matalista männyistä ja koivuista. Alueen pohjois- ja koillisreunoilla olevat märemmät luonnontilaiset osat ovat suureksi osaksi kosteaa sara- ja mätäspintaa sekä rämettä. Rämettä on myös alueen kaakkoisosassa. Mankisennevan eteläosat ovat pääasiassa metsäojitettua rämettä ja tiheäkasvuista sekametsää.

Mankisennevan turvetuotantohankkeessa suoritetaan YVA-menettely ja siihen liittyen alueella tehtiin linnustokartoitus, jonka tarkoituksena oli selvittää yleispiirteisesti alueen linnusto. Vapo Oy:n hallinnassa olevalle alueelle sekä mahdollisen turvetuotantoalueen ulkopuolisille reunaosille keskittynyt laskenta suoritettiin kertalaskentana 4.6.2002. Tässä raportissa esitetään käytetyt laskentamenetelmät, Mankisennevan pesimälinnuston lajistokoostumus sekä havaitut yksilömäärät. Suojelulliselta asemaltaan merkittävien lajien havainnot esitetään lisäksi karttaliitteessä.

2 LASKENTAMENETELMÄT

Mankisennevan pesimälinnuston lajistokoostumus ja yksilömäärät selvitettiin linja- ja kartoituslaskentojen avulla. Laskennat suoritettiin 4.6.2002 klo 04.30-8.20 välisenä aikana Koskimiehen & Väisänen (1988) sekä Turveteollisuusliitto ry:n (2002) linnustolaskennasta antamia toimintaohjeita soveltaen. Sarkaojitetuilla alueilla laskenta toteutettiin linjalaskentana, mutta suon märemmissä osissa, jotka todennäköisesti olisivat linnustollisesti arvokkaampia, laskenta tehtiin kartoituslaskentana.

2.1 Linjalaskenta

Linjalaskentaa käytetään yleisesti linnuston selvitys- ja seurantamenetelmänä ja se antaa suhteellisen nopeasti edustavan kuvan alueen kokonaislinnustosta lukuun ottamatta vesilinnustoa (Väisänen ym. 1998). Tavoitteena on selvittää pesivän maalinnuston lajisto, parimäärät ja kokonaistiheydet. Laskennan aikana havaittavat linnut kirjataan laskijan edestä ja sivuilta, ja erikseen merkitään 50 m leveällä *pääsaralla* (25 m laskijan molemmin puolin) sekä sen ulkopuolisella *apusaralta* havaitut linnut. Apusarkahavainnot ovat kaikki pääsaran ulkopuoliset havainnot. Yhdessä nämä kaksi sarkaa muodostavat *tutkimussaran*. Pääsarkahavaintojen osuuksien perusteella on laskettu lajikohtaisia kuuluvuuskerroimia, joiden avulla tutkimussaran havainnot voidaan muuntaa vertailukelpoisiksi pääsarkahavainnoiksi. Nämä havainnot suhteutetaan laskenta-alueen pinta-alaan kertomalla ne tutkittavan alueen alalla. Tällöin tuloksena saadaan minimiarvio tutkimusalueella pesivien lintuparien lukumääristä.

Lajikohtaisten parimäärien lisäksi aineistosta laskettiin Mikkola-Roosin (1996) esittämällä menetelmällä lajin suojeluarvoon perustuva pisteytys, jonka avulla voidaan tehdä johtopäätöksiä alueen linnustollisesta arvosta ja verrata sitä muihin alueisiin. Pisteytyksessä huomioidaan lajin uusiutumiskyvyttömyys ts. luonnossa lisääntyvän kannan sukupolvenväli, lajin lisääntyvän kannan koko Suomessa sekä lajin uhanalaisuus Suomessa, Euroopassa ja maailmanlaajuisesti. Kuuluvuuskertoimien avulla lasketut parimäärät muunnetaan pisteiden laskennassa kertoimiksi korottamalla ne potenssiin 0,7. Samalla pienennetään yhdyskuntien vaikutusta lopputulokseen. Lajin suojelupistemäärä saadaan kertomalla edellä muunnettu parimääräkerroin lajikohtaisella suojeluarvolla. Elinympäristön suojeluarvo saadaan laskemalla alueen lajien suojeluarvot yhteen.

Laskentalinjat valittiin siten, että kaikkia maastossa esiintyviä biotooppeja sisältyi linjoille samassa suhteessa niiden esiintymisrunsauteen. Tällöin eri biotooppien lintulajien teoreettinen esiintymisrunsaus vastaa todellisuutta ja saatu tulos on mahdollisimman todenmukainen. Laskettujen linjojen kokonaispituus oli yhteensä 5,07 km (liite 1).

2.2 Kartoituslaskenta

Mankisennevan pohjois- ja koillispäädyssä sekä suon kaakkoisosan rämealueella (liite 1) laskenta toteutettiin kartoitusmenetelmällä, jonka avulla tutkittavan alueen pesimälinnustosta saadaan mahdollisimman tarkkaa tietoa. Kartoitus toteutettiin ns. koealamenetelmällä, joka on varsinaisen kartoitus-laskennan (Koskimies & Väisänen 1988) sovellus. Koealamenetelmässä tutkittava alue kuljetaan systemaattisesti läpi siten, ettei yksikään paikka jää yli 100 m etäisyydelle kulkureitistä. Muutoin noudatetaan kartoituslaskennasta annettuja toteutusohjeita. Koealamenetelmä soveltuu erityisen hyvin soilla tapahtuviin laskentoihin, jolloin näkyvyys on yleensä hyvä ja kokonaislintutiheydet varsin pieniä.

3 TULOKSET

Mankisennevan linnusto on lajistoltaan varsin tavanomaista: valtaosa havaituista 21 lajista on ns. metsän yleislajeja, joita esiintyy yleisesti mänty- ja sekametsissä (Väisänen ym. 1998) (taulukot 1 ja 2). Linjalaskentatulokset kuuluvuuskertoimiseen sekä suojeluarvon laskemiseen käytettävät tiedot esitetään liitteessä 3. Varsinaisia suolintuja alueella esiintyy 5 lajia: kurki (*Grus grus*), pikkukuovi (*Numenius phaeopus*), liro (*Tringa glareola*), niittykirvinen (*Anthus pratensis*) ja keltävästäräkki (*Motacilla flava*). Myöskään havaitut yksilömäärät eivät olleet suuria: runsaimpina lajina esiintyi pajulintu (*Phylloscopus trochilus*), jonka laskennallinen minimiparimäärä (5,4 paria/km²) on selvästi alle keskimääräisen tiheyden (Väisänen ym. 1998). Varsinaisista suolinnuista runsain oli niittykirvinen (3,6 paria/km²).

Suojelullisesti merkittävimpiä Mankisennevalla pesiviä lajeja olivat EU:n lintudirektiivin liitteessä I mainitut teeri (*Tetrao tetrix*), kurki, kapustarinta (*Plu-*

vialis apricaria) ja liro. Määritelmän mukaan liitteessä mainittujen lajien elinympäristöjä on suojeltava erityistoimin, jotta varmistetaan näiden lintulajien lisääntyminen ja eloonjääminen niiden levinneisyysalueella. Edellä mainituista lajeista kurki, teeri ja liro esiintyvät yleisesti Pohjois-Pohjanmaalla (Väisänen ym. 1998). Kapustarintoja tavataan varsin yleisesti joskin harvalukuisena Pohjois-Pohjanmaan soilla. Suomen kansallisessa uhanalaisuusluokituksessa (Rassi ym. 2001) silmälläpidettäviin Mankisennevalla pesivistä lajeista on mainittu teeri (silmälläpidettävä = NT), käki (*Cuculus canorus*) sekä pensastasku (*Saxicola rubetra*; NT). Silmälläpidettäviä ovat lajit, jotka eivät täytä vaarantuneiden lajien kriteerejä eivätkä ne lukeudu varsinaisesti uhanalasiin lajeihin. Liron lisäksi pikkukuovi lukeutuu Suomen kansainvälisiin erityisvastuulajeihin (EVA) joiden säilyttämisessä Suomella voidaan osoittaa olevan merkittävä kansainvälinen vastuu. Edellä mainittujen suojelustatukseltaan huomattavien lintulajien havaintopaikat on esitetty liitteessä 2.

Taulukko 1. Mankisennevalla 4.6.2002 linjalaskennassa havaittujen lintujen parimäärät, suojelullinen asema, lajien laskennalliset minimiparimäärät sekä suojelupisteet. Suojelullisen aseman lyhenteet: Suomi/NT= Suomen uhanalaisuusluokituksen mukaan silmälläpidettävä laji, EVA= Suomen erityisvastuulaji.

Laji		Suojelullinen asema			Pari- määrä	Suojelu- pisteet
		EU:n lintudirektiivi	Suomi	EVA		
Teeri (EU, NT)	<i>Tetrao tetrix</i>	x	NT		1,5	0,39
Kurki (EU)	<i>Grus grus</i>	x			0,1	0,75
Kapustarinta (EU)	<i>Pluvialis apricaria</i>	x			0,6	0,62
Liro (EU, EVA)	<i>Tringa glareola</i>	x		x	0,6	0,37
Käki (NT)	<i>Cuculus canorus</i>		NT		0,1	0,10
Metsäkirvinen	<i>Anthus trivialis</i>				1,0	0,07
Niittykirvinen	<i>Anthus pratensis</i>				3,6	0,17
Pensastasku (NT)	<i>Saxicola rubetra</i>		NT		0,6	0,08
Keltävästäräkki	<i>Motacilla flava</i>				0,6	0,10
Laulurastas	<i>Turdus philomelos</i>				0,6	0,06
Punarinta	<i>Erythacus rubecula</i>				1,0	0,06
Pajulintu	<i>Phylloscopus trochilus</i>				5,4	0,16
Talitiainen	<i>Parus major</i>				0,6	0,05
Korppi	<i>Corvus corax</i>				0,1	0,04
Peippo	<i>Fringilla coelebs</i>				2,0	0,11
Järripeippo	<i>Fringilla montifringilla</i>				1,0	0,07
Vihervarpunen	<i>Carduelis spinus</i>				1,4	0,14
Urpainen	<i>Carduelis flammea</i>				0,3	0,04
Pajusirkku	<i>Emberiza schoeniculus</i>				0,5	0,08
Yhteensä					21	3,47

Taulukko 2. Mankisennevalla 4.6.2002 kartoituslaskennassa havaittujen lintujen parimäärät ja suojelullinen asema. Lajin suojelullisen aseman lyhenteet: Suomi:NT= Suomen uhanalaisuusluokituksen mukaan silmälläpidettävä laji, EVA= Suomen erityisvastuulaji.

Laji		Suojelullinen asema			Havaittu parimäärä
		EU:n lintudirektiivi	IUCN	EVA	
Kurki	<i>Grus grus</i>	x			1
Kapustarinta	<i>Pluvialis apricaria</i>	x			1
Pikkukuovi	<i>Numenius phaeopus</i>			x	1
Käki	<i>Cuculus canorus</i>		NT		2
Niittykirvinen	<i>Anthus pratensis</i>				3
Räkättirastas	<i>Turdus pilaris</i>				1
Pajulintu	<i>Phylloscopus trochilus</i>				2
Yhteensä					11

Kokonaisuudessaan Mankisennevalla on linnustollisesti melko vähän merkitystä verrattuna muihin Pohjois-Pohjanmaan soihin. Tätä tukee myös alueen suojelupisteiden alhaisuus (3,47). Alueella tavataan vain joitakin suojelullisesti merkittäviä lajeja ja näiden lajien yksilömäärät jäävät alhaisiksi. Sarkaojiteuilla alueilla linnuston valtaosan muodostavat pensaikko- ja metsälinnut, joille soveliaita biotooppeja on tarjolla myös Mankisennevaa ympäröivillä metsäalueilla. Linnustollisesti arvokkaimpia alueita ovat suon vielä luonnontilaiset reuna-alueet, joilla myös valtaosa suojelullisesti tärkeistä lajeista havaittiin.

4 YHTEENVETO

Mankisennevan pesimälinnuston lajisto ja parimäärät selvitettiin turvetuotannon YVA-selvityksiä varten 4.6.2002 suoritettussa laskennassa. Laskenta tehtiin pääasiassa linjalaskentana: linjan yhteispituus oli 5,07 km. Lisäksi alueen pohjois-, koillis- ja kaakkoisreunojen luonnontilaisemmilla ja mahdollisesti linnustoltaan arvokkaammilla osilla suoritettiin kartoituslaskentaa.

Mankisennevan linnusto on varsin vähälajista eivätkä yksilömäärätkään nouse korkeiksi. Varsinaisia suolintuja alueella pesii vain 5 lajia, joista suojelullisesti merkittävimpiä ovat EU:n lintudirektiivin liitteessä I mainitut kurki ja liro. Edellisten lisäksi alueella esiintyviä EU-lajeja ovat teeri ja kapustarinta. Mainittuja lajeja tavataan varsin yleisesti Pohjois-Pohjanmaalla. Suomen kansainvälisistä vastuulajeista Mankisennevalla esiintyvät liro ja pikkukuovi. Mankisennevan linnustollinen arvo on varsin vähäinen. Sarka- ja metsäojitettujen alueiden linnusto koostuu lähinnä pensaikko- ja metsälinnuista. Suolintujen esiintyminen keskittyy alueen märempiin ja luonnontilaisempiin reunaosiin.

5 KIRJALLISUUS

Koskimies, P. & Väisänen, R.A. 1988: Linnustonseurannan havainnointiohjeet. – Helsingin yliopiston eläinmuseo, 2. Painos. Helsinki.

-
- Mikkola-Roos, M. 1996: Kosteikkojen linnuston suojeluarvo – uusi menetelmä arviointiin. – Linnut 3/1996, 3. vsk., ss. 8-19.
- Rassi, P., Alanen, A., Kanerva, T. & Mannerkoski, I. (toim.) 2001: Suomen lajien uhanalaisuus 2000. — Ympäristöministeriö & Suomen ympäristökeskus, Helsinki, 432 s. Uhanalaisten lajien II seurantatyöryhmä. <http://www.ymparisto.fi/luosuo/lumo/lasu/uhanal/uhanal.htm>, 4.4.2001.
- Turveteollisuusliitto ry. 2002: Turvetuotannon ympäristövaikutusten arviointi. Ohjeita turvetuotannon luonto- ja naapuruussuhdevaikutusten arvioimiseksi. – Jyväskylä.
- Väisänen, R.A., Lammi, E., Koskimies, P. 1998: Muuttuva pesimälinnusto. – Otavan Kirjapaino, Keuruu. ISBN 951-1-12663-6.